

Kunnanhallituksen lausunto arviointikertomukseen vuodelta 2025

Tarkastuslautakunta on arviointikertomuksessa vuodelta 2025 arvioinut valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista, talousarvion noudattamista, toimialojen toimintaa, kuntakonsernia sekä vuoden 2024 arviointikertomuksessa esitettyjen suositusten vaikuttavuutta.

Kuntalain 121 §:n 5 momentin mukaan kunnanhallitus antaa valtuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta. Kunnanhallitus pitää tarkastuslautakunnan havaintoja pääosin perusteltuina. Erityisesti talousarvion ennustettavuudessa, talousarviomuutosten oikea-aikaisuudessa, tavoitteiden mitattavuudessa, kiinteistöriskien hallinnassa ja konserniohjauksessa on edelleen kehittämistarpeita.

Samalla kunnanhallitus toteaa, että vuoteen 2025 sisältyi useita kunnan toimintaan olennaisesti vaikuttaneita muutoksia. Näitä olivat muun muassa kuntavaalit, uuden kunnanhallituksen toimikauden alkaminen, johtavien viranhaltijoiden vaihtuminen, palvelutarpeen kasvu erityisesti varhaiskasvatuksessa, TE-palvelu-uudistus sekä kunnan talouden ja organisaation uudelleenarviointi. Muutokset selittävät osan poikkeamista, mutta eivät poista tarvetta vahvistaa kunnan suunnittelu-, seuranta- ja reagointikäytäntöjä.

Suosituksen vaikuttavuuden arviointi

Tarkastuslautakunta toteaa, etteivät kaikki vuoden 2024 arviointikertomuksen perusteella ilmoitetut toimenpiteet ole edenneet suunnitellussa aikataulussa. Kunnanhallitus yhtyy arvioon siltä osin kuin se koskee asumisen kehittämistä, konserniohjauksen käytännön toteutusta ja valmisteluprosessien kehittämistä.

Asumisen kehittämissuunnitelman toimeenpano ei ole tuottanut uusia asuntoja tavoitellussa aikataulussa. Asuntohankkeiden toteuttamiseen ovat vaikuttaneet muun muassa hankkeiden taloudelliset edellytykset, konserniyhtiöiden asuntojen kunto sekä isännöinnin ja omistajaohjauksen järjestäminen. Kunnan isännöinnin kilpailutus toteutui vastoin suunniteltua vasta tammikuussa 2026, ja konserniohjauksen ensimmäinen vuosikellon mukainen neuvottelu järjestettiin huhtikuussa 2025.

Konserniohjausta vahvistetaan jatkamalla vuosikellon mukaisia omistajaohjausneuvotteluja. Talousarviossa tytäryhteisöille asetettavat tavoitteet muotoillaan mahdollisuuksien mukaan mitattaviksi ja yhtiökohtaisiksi.

Johtaminen, yhteistyö ja päätösten valmistelu

Tarkastuslautakunta on kiinnittänyt huomiota luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden väliseen luottamukseen, valmistelun kiireellisyyteen sekä henkilöstön lyhyiden sairauspoissaolojen kasvuun.

Kunnanhallitus pitää välttämättömänä, että kunnan poliittinen ja operatiivinen johtaminen perustuvat hallintosäännössä määriteltyyn työnjakoon, oikea-aikaiseen tiedonkulkuun ja keskinäiseen luottamukseen. Kunnanhallitus toteaa kuitenkin, ettei sinänsä määrällisesti lukuisten muutoksenhakujen, lyhyiden sairauspoissaolojen tai luottamushenkilöorganisaation sisäisten menettelyjen perusteella voida sellaisenaan

osoittaa suoraan syy-yhteyttä päätösvalmistelun onnistumiseen tai epäonnistumiseen, vaikka se ei olekaan voinut olla asiaan vaikuttamatta. Havainnot osoittavat silti, että johtamisjärjestelmän käytännön toimivuutta ja henkilöstön työhyvinvoinnin seuranta on vahvistettava.

Valmistelun laatua kehitetään siten, että merkittävissä asioissa esitetään nykyistä järjestelmällisemmin:

- asian oikeudellinen ja taloudellinen arvio;
- vaihtoehdot ja niiden keskeiset vaikutukset;
- riskit ja epävarmuustekijät;
- kuulemis- ja osallistamistarpeet; sekä
- toimeenpanon vastuut, aikataulu ja seuranta.

Esityslistojen valmistelua ja ennakollista yhteensovittamista varten on käytössä säännöllinen valmisteluaikataulu, jota ei vuoden 2026 aikana pystytty erinäisistä syistä aina noudattamaan. Vastaisuudessa aikataulusta pyritään pitämään tiukemmin kiinni ja poikkeukselliset kiireellisen valmistelun tilanteet ja niiden perusteet dokumentoidaan. Organisaatio- ja hallintosääntöuudistuksen yhteydessä selkeytetään poliittisen ja operatiivisen johdon tehtäviä sekä henkilöstöjohtamisen, toimialajohtamisen ja konserniohjauksen vastuita.

Henkilöstön työhyvinvoinnin osalta lyhyiden sairauspoissaolojen kehitystä seurataan säännöllisesti johtoryhmässä ja kunnanhallitukselle annettavassa henkilöstöraportoinnissa. Seurannassa tarkastellaan poissaolojen määrän lisäksi niiden kehitystä työyksiköittäin ja ehkäiseviä toimenpiteitä henkilötietojen suoja huomioiden.

Kuntastrategian toimeenpanossa tullaan etsimään keinoja vahvistamaan kuntalaisten, yritysten ja yhdistysten osallistumismahdollisuuksia.

Talousarvion toteutuminen ja seuranta

Vuoden 2025 toimintakulut ylittivät talousarvion, vaikka talousarviota muutettiin tilikauden aikana kolme kertaa. Palvelujen ostojen, tarvikkeiden ja avustusten kasvu jäi osittain huomioimatta talousarviomuutoksissa. Toimintakulujen kasvu edellisestä vuodesta oli noin 0,55 miljoonaa euroa eli noin 10 prosenttia.

Kunnanhallitus yhtyy tarkastuslautakunnan näkemykseen siitä, että kustannuskehitys ei ole pitkällä aikavälillä kestävä. Talousarviopoikkeamien käsittelyssä ei ole riittävää, että poikkeama todetaan tilinpäätöksessä. Mikäli sitovan määrärahan ylittyminen tai tuloarvion alittuminen on todennäköistä, talousarvion muutos tulee valmistella valtuuston päätettäväksi tilikauden aikana.

Talouden seuranta kehitetään seuraavasti:

1. Osavuositarkastuksen yhteydessä havaittujen poikkeamien yhteydessä esitetään korjaava toimenpide, määrärahasiirto, toiminnan sopeuttaminen tai talousarviomuutos.
2. Palvelujen ostoja seurataan euromäärän lisäksi palvelun sisällön, sopimusperustan ja kustannuskehityksen perusteella.

3. Epävarmoja tuloja ei budjetoida täysimääräisinä ilman arviota niiden toteutumisen todennäköisyydestä ja suunnitelmaa menojen sopeuttamisesta.
4. Hankkeiden osalta selvitetään mahdollisuutta esittää tulot, henkilöstömenot, ostopalvelut ja kunnan omarahoitusosuus yhtenä kokonaisuutena, mikäli käytettävät järjestelmät tämän sallivat.
5. Kunnanhallitukselle raportoidaan talousarvioon sisältyvien merkittävien riskien toteutumisesta säännöllisesti.

Kunnanhallitus toteaa, että Lapin hyvinvointialueelle vuokrattujen tilojen osalta sen täytyy varmistaa, että tilojen kuntoon liittyvät riskit eivät toteudu. Tämä vaatii aktiivista edunvalvontatyötä hyvinvointialueen suuntaan.

Kunnanhallitus pitää lisäksi perusteltuna, että taseessa olevien tytäryhteisöosakkeiden arvostusta arvioidaan vuosittain tilinpäätöksen valmistelun yhteydessä.

Hyvinvointipalvelut

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen kustannusylitys johtui pääosin lapsimäärän kasvusta ja sen edellyttämästä henkilöstön lisäämisestä. Kunnanhallitus pitää myönteisenä, että kunta on pystynyt vastaamaan kasvaneeseen lakisääteiseen palvelutarpeeseen. Samalla palvelutarpeen kasvu olisi tullut huomioida talouden ennusteessa ja talousarviomuutoksessa aikaisemmin.

Varhaiskasvatuksen taloussuunnittelussa otetaan käyttöön lapsimäärään, hoitoaikoihin, palvelutarpeeseen ja henkilöstömitoitukseen perustuva ennustemalli. Ennustetta päivitetään vähintään osavuositarkastusten yhteydessä. Henkilöstömenojen lisäksi ennusteessa huomioidaan aterioiden, työterveyshuolto, kalusto, tarvikkeet ja tilatarpeet.

Sisäisten vuokrien ja muiden sisäisten veloitusten perusteet vahvistetaan ennen talousarvion hyväksymistä siten, että kustannukset ovat toimialojen tiedossa ja ennakoitavissa.

Perusopetus

Kunnanhallitus yhtyy tarkastuslautakunnan näkemykseen siitä, että kaikki tiedossa olevat hankkeet ja niiden henkilöstövaikutukset tulee sisällyttää talousarvioon. Sama koskee toisilta kunnilta ostettavia opetuspalveluja, koulukuljetuksia, ruokailua ja oppilasmäärän muutoksista johtuvia henkilöstötarpeita.

Vapaa-aikapalvelut

Vapaa-aikapalvelujen toimintatuottojen alitus aiheutui erityisesti siitä, etteivät arvioidut hankerahoitukset toteutuneet suunnitellussa laajuudessa. Kunnanhallitus pitää perusteltuna, ettei epävarmaa hankerahoitusta oteta talousarvioon varmana tulona.

Jos rahoituspäätös on kielteinen tai rahoitus toteutuu haettua pienempänä, toiminnan laajuus ja kunnan omarahoitus arvioidaan uudelleen. Hankkeiden rahoitustilanne, kustannukset ja sopeuttamistarpeet raportoidaan osavuositarkastuksissa.

Elinvoimapalvelut

Kunnanhallitus yhtyy tarkastuslautakunnan arvioon siitä, että elinvoimapalvelujen toiminta oli vuonna 2025 kokonaisuutena aktiivista ja taloudellisesti hallittua. Hanketoiminta, yritysverkostojen vahvistaminen, elinkeino-ohjelman valmistuminen ja kunnan ilmastotyö olivat toiminnan vahvuuksia. Toisaalta talousarvion alittuminen ei sellaisenaan osoita tavoitteiden toteutumista, jos osa suunnitelluista toimenpiteistä on jäänyt tekemättä.

Maapoliittisen ohjelman päivitys saatetaan päätöksentekoon mahdollisimman pian ja viestintä- ja markkinointisuunnitelma laaditaan siten, että ne tukevat hyväksytyn kuntastrategian tavoitteita. Elinkeino-ohjelman vastaavuus uuteen strategiaan arvioidaan ja ohjelmaan tehdään tarvittavat tarkennukset.

Työllisyyspalvelujen resurssit ja tehtävät arvioidaan osana organisaatiouudistusta. Työttömyysetuuksien kuntaosuuden kehitystä, palveluihin ohjautumista ja työllistymisen tuloksia seurataan säännöllisesti.

Elinkeinopalvelujen henkilöstöratkaisussa arvioidaan kokonaisuutena yritysneuvonnan, työllisyyspalvelujen, hankeosaamisen ja yritysverkostojen jatkuvuuden edellyttämä työpanos. Ratkaisua ei tule perustaa yksinomaan hankerahoituksen saatavuuteen, koska yritys- ja työllisyyspalveluihin sisältyy myös jatkuvia perustehtäviä.

Kunnan sisäistä hankintaohjetta on päivitetty joulukuussa 2025. Hankkeiden vaikuttavuutta arvioidaan hankkeen tuotosten lisäksi sillä, mitä pysyviä hyötyjä hankkeella on saatu aikaan yrityksille, asukkaille tai kunnan palveluille.

Osallistavaa budjetointia jatketaan ja sen toteuttamistapa sekä määräraha arvioidaan vuosittain. Ilmastotyön hyviä käytäntöjä hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan myös kiinteistöjen ylläpidossa, hankinnoissa ja investointien suunnittelussa.

Tekniset palvelut

Talousarvion ennakointi ja ostopalvelut

Talvikunnossapidon kustannuksiin liittyy sääolosuhteista johtuvaa vaihtelua, jota ei voida kokonaan poistaa. Talousarvion laadinnassa hyödynnetään jatkossa useamman vuoden toteumatietoja ja arvioidaan erillisen riskivaruksen tarve.

Teknisten palvelujen ostopalveluista laaditaan kokonaiskuva, jossa tarkastellaan ostettavien palvelujen sisältöä, sopimuksia, kilpailutusten voimassaoloa ja kustannuskehitystä. Sopimusten toteutumista ja laskutusta seurataan nykyistä järjestelmällisemmin.

Kiinteistöt ja korjausvelka

Kunnanhallitus yhtyy tarkastuslautakunnan näkemykseen siitä, että kunnan kiinteistömässä muodostaa merkittävän taloudellisen riskin. Tilatyöryhmän valmisteleva kiinteistösuunnitelma ja tähän liittyvä kiinteistösalkutus saatetaan loppuun syksyn 2026 aikana.

Korjausvelan määrää ja kehitystä seurataan vuosittain. Talouden tasapainottaminen ei saa perustua välttämättömien korjausten siirtämiseen, jos siirtäminen lisää sisäilma-, turvallisuus-, käyttökatko- tai kustannusriskiä.

Kiinteistökohtainen energian- ja vedenkulutuksen seuranta kytketään osaksi ylläpidon raportointia. Uusien rakennusten toteutuneita ylläpito- ja energiakustannuksia verrataan hankkeiden yhteydessä esitettyihin laskelmiin.

Sote-kiinteistöt ja kiinteistökuntayhtymä

Sote-kiinteistöjen vuokratasoon, käyttöasteeseen, korjaustarpeisiin ja mahdolliseen tyhjilleen jäämiseen liittyy merkittäviä epävarmuuksia. Kunnanhallitus pitää välttämättömänä, että kohteista laaditaan vaihtoehtoiset taloudelliset skenaariot ja alustavat suunnitelmat mahdolliselle vaihtoehtoiselle käytölle. Tämä tehdään osana syksyn aikana valmistuvaa kiinteistösuunnitelmaa.

Pelkosenniemen-Savukosken kiinteistökuntayhtymän purkaminen ei toteutunut vuonna 2025 asetetun tavoitteen mukaisesti. Purkamista on valmisteltu uudelleen, ja jäsenkunnat ovat tehneet sitä koskevat lainvoimaiset päätökset keväällä 2026. Prosessi saatetaan loppuun jäsenkuntien hyväksymän purkusopimuksen ja kuntayhtymän perussopimuksen mukaisesti. Loppuselvityksessä varmistetaan omaisuuden, velkojen, vastuiden, sopimusten ja kiinteistöriskien asianmukainen siirtyminen.

Kaavoitus ja maankäyttö

Kaavoitukseen liittyvien tulojen toteutuminen riippuu hankkeiden etenemisestä ja laskutusajankohdasta. Talousarviossa tuloja ei käsitellä varmoina, jos niiden toteutuminen edellyttää kaavaprosessin valmistumista tai muuta epävarmaa tapahtumaa.

Merkittävistä kaavahankkeista tuodaan aikaisempaan tapaan säännöllisesti tietoa luottamushenkilöille.

Kuntakonserni

Kunnanhallitus yhtyy tarkastuslautakunnan arvioon siitä, että kuntakonsernin raportointia tulee kehittää. Pelkät toteumaluvut eivät anna riittävää kuvaa tytäryhteisöjen taloudellisesta asemasta, toiminnasta ja riskeistä.

Konsernia koskevassa tilinpäätösraportoinnissa kuvataan jatkossa olennaiset tapahtumat, tuloksen ja rahoitusaseman kehitys, käyttöasteet, investoinnit, lainat, takaukset, korjausvelka ja merkittävimmät riskit. Konsernijohtoon tulee arvioida vuosittain myös tytäryhteisöille asetettujen tavoitteiden toteutuminen ja mahdolliset omistajaohjaukselliset jatkotoimet.